

Strijd tusschen de Duitschers en Kanadeezen.

I.

SLAG BIJ CHEMIN-DES-DAMES

Men verwachtte een nieuwen aanval der Duitschers. Ludendorff had veel troepen tot zijn beschikking en zijn positie in het centrum van den reusachtigen halven cirkel Rijsel-Reims, liet hem toe snel op te treden waar hij verkoos. De geallieerden moesten dat afwachten en de toestand was zeer onzeker.

De Duitschers bereidden dit offensief nog geheimzinniger voor dan dat van Maart, en het gelukte hun nog te meer, nu een sektor uitgekozen werd, waar men geen aanval verwachtte, die van Chemin-des-Dames. Bovendien bezat men daar aan Fransche zijde uitmuntende waarnemingsposten en meende men de Deutsche beweging er dus voortreffelijk te kunnen nagaan.

Ludendorff rekende op den invloed der verrassing. Tot het laatste toe kon hij zijn plannen verbergen.

In een werk, dat den 4ⁿ Juli 1918 door de zorgen van den staf van 't 6^e leger verscheen, leest men hoe de zaken toegingen.

« In deze studie », schrijft de Pierrefeu « verklaart het opperbevel, dat het tot 26 Mei geen

voldoende materieele aanduiding had, ernstig genoeg om aan een aanval te gelooven.

De wijze, waarop het offensief eindelijk ontdekt werd, verdient verhaald te worden; dit geeft bovendien een kijkje op de ondervraging der gevangenen, om inlichtingen te bekomen.

Den 26ⁿ zeer vroeg nam men in de streek van Courteçon twee Duitschers gevangen. De twee mannen behoorden tot hetzelfde regiment jagers, doch tot verschillende bataljons; de een was een eenvoudig soldaat en de ander een aspirant-officier. Zij werden naar den kommandopost der divisie, de 22^e, geleid.

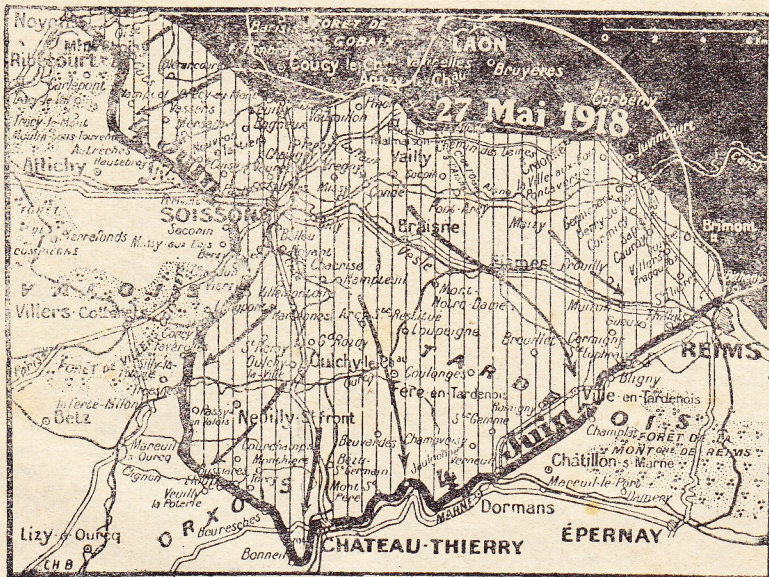
De jager sprak van voorgenomen aanvallen, maar de aspirant-officier legde tegenstrijdige verklaringen af.

De ondervraging werd niet verder doorgevoerd en men bracht de gevangenen per auto naar het Algemeen Kwartier van het legerkorps.

Daar begon de ondervraging om 13 u. 30.

Eerst was de aspirant aan de beurt; hij hield vol, dat er geen voornemen bestond tot een aanval.

De jager verscheen dan en verzekerde hoe de troep in de meening verkeerde, dat de aanval dien of den volgenden nacht plaats zou hebben; van den datum was hij niet zeer zeker.

Kaart van den slag bij de Chemin des Dames.

Door vragen geprengd, vertelde hij, dat men reeds patronen en handgranaten had uitgedeeld, maar dat de veldpakkage nog niet gepakt was.

Den vorigen dag had hij militairen van de garde-regimenten gezien; hij wist niet meer, daar hij reeds lang in den sektor verbleef.

De aspirant moest terugkeeren. Men zei hem, dat de oorlogsgebruiken hem in 't geheel niet dwongen te spreken, maar dat hij verklaringen afgelegd had en er de volle verantwoordelijkheid voor droeg. Valse inlichtingen geven was een daad van spionnage.

Die man was zichtbaar onthutst; men drong verder aan en hij eindigde met volle inlichtingen te geven over den aanval van den volgenden dag.

Het was nu vijftien uur en er bleef geen twijfel over. De inlichtingsdienst waarschuwde het opperbevel.

Dus pas den dag voor den aanval, na den noen, waren wij ingelicht over het voornemen van den vijand.

Den volgenden nacht brak de Deutsche artillerie-voorbereiding los tusschen het woud van Pinon-en-Reims.

Den 25ⁿ, zeer vroeg viel de infanterie aan. Dat de Duitschers alle denkbeeldige voorzorgen genomen hebben, om ons wantrouwen niet op te wekken, valt niet te betwijfelen. Toch is het vreemd, dat de ondervinding van 21 Maart niet voldoende geleerd had, om in het nieuw spel van den vijand te zien.

Vreeselijke uren braken aan. Toen men wist, waar de aanval plaats hebben zou, heerschte ontsteltenis in het Groot Hoofd Kwartier. Al de reserves bevonden zich in Vlaanderen. De sektor van Chemin-des-Dames was nauwelijks bezet.

Wij dachten met beklemd hart aan de ongelukkige troepen op wie de stortvloed zou losbarsten.

Er waren minstens twee dagen noodig om een divisie tot hier te voeren.

Men had nooit gemeend, dat de Duitschers verder dan de Aisne zouden kunnen dringen. Dien avondvlucht niemand aan rust.

Men vergaderde voor allerlei besprekingen tot in de morgenuren.

Den volgenden voormiddag waren er reeds berichten, dat de vijand over de Aisne was gedrongen. Men was zonder nieuws over een gansche divisie, die geheel gevangen genomen moest zijn. De vijand scheidde onze troepen en versloeg ze. »

Zoo koos Ludendorff een zwak, maar tevens een gewichtig strategisch punt.

De Franschen hadden daar 8 divisies en de Britten 3, en dan nog troepen, die gehavend waren in Vlaanderen en hier in rust waren gestuurd.

Tegen hen koncentreerde Ludendorff 25 aanvaldivisies of 300.000 man; nog 17 divisies zouden volgen van 27 tot 30 Mei. De meeste troepen kwamen met nachtelijke marschen van Hirson en Mezières.

Ludendorff's plan was als volgt: het gros zou de helling van Chemin-des-Dames aanvallen; te gelijker tijd moest een flankaanval uitgevoerd worden over de vlakte van Juvincourt-la-Ville-aux-Bois naar Craonne, teneinde de bruggen der Aisne te bereiken.

De Franschen bestonden uit: het 6e leger Duchêne, met het 30^e korps en het 11^e van Maudhuy; de Britten vormden het 9^e korps van Hamilton en Gordon.

't Was een angstige nacht, die van 26 op 27 Mei. De Franschen hoorden het gerucht van treinen en auto's in de richting van Laon. Ze hoorden ook, hoe er aan de overzijde gezaagd en

Aankomst van Britten en Indische troepen te Parijs.

getimmerd werd en men blijkbaar bruggen maakte.

Voor het dag werd nog, liet de kroonprins, die onder zijn bevelen de legers had van von Boehn en Fritz von Below, het geschut losbreken; van 1 tot 4 uur vuurden de Duitschers mosterdgas, stikgas, lacrymogeengas en allerlei granaten, en wel met ongewone hevigheid.

En om 3 u. 30 viel de infanterie met ongehoord geweld aan.

De 50^e Britsche divisie, op het Californië-platteau, zag den vijand pas, toen hij in de loopgraven sprong. De hoogvlakte was om 4 u. 15 door de Duitschers genomen. Ten Zuid-Oosten leed de 8^e divisie zware verliezen. Zij werd overweldigd door het groot aantal. De 10^e divisie streed tot het uiterste: een generaal en verscheidene kolonels werden gedood, een andere generaal ernstig gewond, een derde gevangen genomen. De divisie week op de Aisne terug.

Jonge Britsche rekruten worstelden met den moed der wanhoop. De vijand bereikte de veldstukken; de manschappen verdedigden zich met hun revolver, maar wat baatte het? De Duitsche stortvloed bruiste altijd maar verder, naar Pontavert, naar de brug van Maizy over de Aisne. Von Boehn trok over de bruggen. In het bosch van Gernicourt vielen jonge Britsche rekruten en oudere Fransche territorialen, in een vreeslijken weerstand, zij aan zij. Maar verzet hielp niets: de vijand rukte altijd maar voort. De verrassing was overweldigend. Zoo slaagde von Boehn in zijn flankaanval.

Zoo moest de Chemin des Dames vallen.

Trouwens ook door den front-aanval moest die stelling bezwijken. De Fransche divisies van generaal Duchêne, op den kam, bezweken door gas en door de overmacht.

Gasgranaten bestookten de batterijen achter

het front. De Duitschers beoogden daar de manschappen uit den weg te ruimen.

De vijand achtte zelf geen verliezen. Troepen stonden gereed, om de bressen aan te vullen. Rechts gebruikte hij tanks. Pinon, Chavignon, het fort Malmaison, Courteçon, Cerny vielen; om 1½ uur stonden de Duitschers op de linie Vauxaillon, hoogte 151, Moussy, Paissy, Vassogne, Craonelle.

Wilhelm II bevond zich ten Noorden der vlakte van Californië. Tot 's avonds leverde men de bloedigste gevechten, een worsteling, na de eerste verrassing, van man tegen man.

Drie bataljons Bretagners der 61e divisie Modéran, van het 11e korps van Maud'huy, werden in het woud van Pinon omsingeld. Zij hielden het nog uit tot 's anderendaags 2 u. 36. Dan kwam er van daar een boodschap per postduif: « De drie laatste mannen van de drie bataljons hebben zich zoo juist overgegeven ». De vijand werd ten Oosten van Laffaux even tot staan gebracht.

Maar overal stonden de geallieerden een tegen drie, vier en zelfs acht. De 61^e Fransche divisie moest eerst drie en dan vijf Duitsche divisies weerstaan; de 22^e had er eerst zeven en dan tien tegenover zich. Van de Californië-hoogvlakte tot Berry-au-Bac, stonden er zes en dan acht tegen twee en van Berry tot Courcy vijf tegen twee.

De geallieerden hadden den tijd niet de bruggen te vernielen, zoo snel stond de vijand aan de Aisne.

De keizer zond natuurlijk weer een telegram aan de keizerin. Het luidde:

« Fritz was een der eersten, om de Aisne te bereiken met de 1^e garde-divisie. De 28^e divisie heeft zich opnieuw zeer onderscheiden. God heeft ons een schoone overwinning bezorgd. »

Tusschen Vailly en Berry-au-Bac waren de

Een vernield bosch in de omstreken van de Chemin des Dames.

Duitschers dus over de Aisne en de Franschen op de Zuidelijke hoogten teruggeworpen. Ten Oosten had von Below de Engelschen uit hun stellingen verjaagd, tusschen Sapigneul en Brimont; het kanaal overgestoken en Cormicy, Cauroy en Loivre genomen.

Von Boehn dreef zijn nieuwe divisies in de richting van Fismes. Den eersten dag waren de Duitschers 18 km. gevorderd. Zij hadden 15.000 gevangenen genomen.

De bewoners werden in hun dorp verrast. Een paniek ontstond. De tijd om te vluchten ontbrak. De vijand legde beslag op grooten buit.

Het Fransch hoofdkwartier durfde de waarheid niet vermelden. Te Parijs meende men dan ook, dat het geen doorslaand offensief, doch slechts een afleiding gold.

Het wordt 28 Mei. De kroonprins verwijdt de bres, valt de hoogvlakte van Laffaux en het massief van Saint-Thierry aan. Ten Oosten van Laffaux neemt von Larisch de hoogte van Terny, en ten Zuiden maakt von Wichura zich meester van de hoogvlakte van Vregny, het fort van Condé en van Missy-sur-Aisne.

Al de hoogten, die Soissons beheerschen, en de vallei van de Aisne, zijn verloren; von Winckler, Conta en Schmettow bereiken de Vesle-vallei.

Engelschen en Franschen strijden naast elkaar met den moed der wanhoop.

Geen scheiding nu tusschen Franschen en Britten, als in Maart. De verbinding wordt behouden. Daarover meldde men van Britsche zijde het volgende:

« Vier Britsche divisies hielden een front van ongeveer 17 km. bezet, van Craonne, in de nabijheid van het Oostelijk uiteinde van de

Chemin des Dames tot Bermericourt. De 50^e territoriale divisie op den Britschen vleugel stond juist de massa's Duitsche troepen, welke tegen het Californië-plateau opmarcheerden, met het doel den geheelen bergkam in de flank, stormenderhand te nemen, in den weg. Voor den aanval hadden de Duitschers getracht het moreel van onze manschappen te breken, door een gedurende drie uren volgehouden beschieting met gasgranaten. De 50^e divisie had de vreeselijkste beschieting te verduren en vervolgens den eersten geweldigen schok der Duitsche infanterie te doorstaan. Zij hield schitterend stand, totdat zij letterlijk onder de Duitsche lawine werd bedolven. De Fransche divisie, die den bergkam bezet hield, werd overweldigd, en de terugtocht naar de tweede linie werd onvermijdelijk.

Van deze linie uit deed de 50^e divisie een krachtige poging Craonne in een tegenaanval te hernemen, welke echter mislukte, naar 't schijnt vooral door het machinegeweevuur van Duitsche tanks, welke haar in de rechterflank bestookten. Naar bericht wordt, had de vijand een grooter aantal tanks in den strijd gebracht dan ooit te voren. Eindelijk was de 50^e divisie genoodzaakt aan den algemeenen terugtocht naar de rivier mede te doen. Zij verloor echter nimmer langer dan gedurende eenige minuten het verband met de aan haar linkervleugel aansluitende Fransche divisie.

Aan den rechterkant van den sektor stonden onze 21^e divisie en een Fransche divisie als rotten tegenover den aanval. De Duitschers maakten de fout van aan te vallen in verhouding van twee tegen een, vier Duitsche divisies tegen een Fransche en een Engelsche, en bijgevolg kwamen zij niet vooruit. Langs de Chemin des

Dames, waar de dichtheid van den aanval grooter was, werd de Engelsch-Fransche linie overstroemd. Onze 21^e divisie en de Fransche divisie hebben, na een fantastisch aantal Duitsche aanvallen afgeslagen te hebben, bijna volkomen het terrein behouden, waarop zij den strijd begonnen. Bataljons van onze 21^e divisie werden hun tot steun toegezonden en eenheden van die divisie strijden nu met de Franschen in zoo nauwe dooreenmenging, dat het onmogelijk is hen van elkaar te onderscheiden. »

Aan geallieerde zijde tastte men nog in onzekerheid. Het blijkt uit een bericht over de Duitse reserven :

« Er zijn ongeveer 16 divisies van misschien 70 voor gebruikt. De vraag is, waarop alleen de gebeurtenissen antwoord kunnen geven, waar het grootste gedeelte van de overblijvende 54 zal worden gebruikt. Zullen zij Zuidwaarts gezonden worden, achter den tegenwoordigen opmarsch aan, of zullen zij in Westelijke richting geworpen worden in de richting van den opmarsch van Maart en April? Uit hoofde van de geografische voordeelen, die de Duitschers bezitten, is het hun mogelijk tot op het allerlaatste oogenblik de richting van hun stooten te verbergen. Foch wordt daarom belemmerd, door de noodzakelijkheid, om reserven klaar te houden voor verschillende gebeurlijkheden. Om die reden, zoowel als uit algemene beginselen, mogen wij verwachten, dat zijn gebruik van de reserven streng ekonomisch zal zijn en dat een zekere oppervlakte aan gebied zal prijs gegeven worden, dat met een ruimer gebruik van reserven te redden zou zijn. Daar het op dit oogenblik mogelijk is gebied aan de Aisne met minder ernstige gevolgen prijs te geven dan aan het front bij Amiens, zouden wij niet verrast of buitensporig ontmoedigd zijn, als dat alternatief gekozen was. Maar natuurlijk zijn er grenzen aan die handelwijze, en wij moeten hopen dat de ontruiming niet verder zal gaan.

Het is zeer goed mogelijk, dat de vijand door zijn sukses verlokkt zal worden, om zijn reserven verder aan te spreken en naar de Marne op te trekken, met het doel om den spoorweg Parijs-Châlons af te snijden. Dit zou een opmarsch van weer 24 km. beteekenen, en wij weten, dat hij de Vesle, ongeveer 20 km. van zijn punt van uitgang, bereikt had voor den middag van den tweeden gevechtsdag. Behalve het terrein aan de Marne, dat hij door den opmarsch in Zuidelijke richting zou winnen, zal dit geen overwegenden invloed op den toestand aan het front in zijn geheel hebben. Om tot aan de Marne te komen, zou de vijand zijn aanvalsbasis moeten verbreden, om te vermijden dat hij ingesloten blijft in een smallen en gevaarlijken vooruitspringenden hoek. Om zijn basis te verbreden, moet hij Reims op zijn linker- en Soissons op zijn rechterflank bemachtigen, en dit schijnt hij nu te probeeren. Vlak achter de frontlinie en overstelpt door 's vijands kanonnen, heeft Reims voor de Franschen niet meer dan een zedelijke waarde. Soissons is van meer belang als verbindingspunt van het tegenwoordige slagveld, met

dat van de Somme, welks bezit den vijand in staat zou stellen zijn aanvalsfront te verbreden, hetzij in de richting van Amiens of in de richting van Parijs. De eigenlijke vraag, die van belang is voor den militairen toestand, is, of Foch, om den vijand te stuiten, gedwongen zal zijn, meer van zijn reserven te gebruiken dan de kroonprins gebruikt heeft om zijn sukses te behalen en misschien nog zal gebruiken om het uit te breiden. »

Toch liet men dan berichten los als het volgende :

« De « Intransigeant » zegt, dat er op den 27ⁿ Mei 1200 projektielen op Soissons zijn neergelaten. De hospitalen en ambulances werden ontruimd en de bevolking weggevoerd. Een gewond soldaat verhaalt, « dat de eerste linies letterlijk door gasprojektielen vermorzeld werden. Het bombardement duurde maar twee uur, maar had een ongehoorde kracht. De verbinding tusschen de troepen was bijna onmogelijk. Alle geleidingen waren door de projektielen doorsneden. Wij kwamen uit onze schuilplaatsen, toen wij de Duitschers uit hun loopgraven zagen opduiken. Wij zagen de Duitschers het kanaal overtrekken. Deze operatie ging langzaam in haar werk. De machinegeweren en de kanonnen van 75 c.M. deden uitstekend werk, maar de vijand was te talrijk en wij moesten terug. »

De slag woedt op beide flanken met groote hevigheid voort. De vijand streeft steeds verder voortwaarts in de richting van Soissons en Reims. Vanochtend werd er aan de buitenwijken van Soissons gevochten.

Op de uiterste rechterzijde zijn de Britsche troepen, na dapper vechten, gedwongen, om het massief van St. Thierry, zeven mijlen ten Noor-Westen van Reims, te ontruimen. Dit is een onregelmatige hoogvlakte, met steile wanden, welke begroeid zijn. Boven op het plateau staat een oud fort, zeshonderd voet boven de Vesle. De Duitsche opmarsch naar het Zuiden is gisteren tot Muizon opgeschoven, zoodat onze stelling van St. Thierry nagenoeg omsingeld werd. Onze troepen die den kam bezet hielden, kregen vuur van 3 kanten, zoodat de stelling onhoudbaar werd. Wij staan nu op een linie in het Vesle-dal bezuiden S. Thierry, in een hoek, gevormd door de Vesle en het Aisne-Marne-kanaal.

Vanochtend is aan de Vesle hard gevochten. De Duitschers trachten zich op den Zuidelijken oever te nestelen om de hoogten, die het dal beheerschen, te kunnen aanvallen. De Franschen houden er zich hardnekkig staande.

De slag was rijk aan voorvallen die den kameradschappelijken geest tusschen de Fransche en Engelsche soldaten kenmerken. »

Trouwens, Berlijn sprak natuurlijk ook en het ging niet meer, om den waren toestand te verbergen. Zoo seinden de Duitschers :

« Het aantal gevangenen is gestegen tot boven 35.000. De buit aan artillerie en oorlogsmaterieel is geweldig. Kanonnen van alle soort, met inbegrip van spoorwegkanonnen van het zwaarste kaliber, zijn veroverd. Het stormachtig opdringen van onze aanvalstroepen verhinderde den

vijand, de rijke oorlogsvoorraden, die in het nu veroverd gebied lagen opgestapeld, mede te nemen. Uitgebreide munitiepakhuizen, spoortreinen, lazaretten met uitrusting kwamen in ons bezit. Vliegplaatsen met machines, die gereed waren om uit te vliegen en ander vliegmetaal is veroverd.

Bij de legergroepen Gallwitz en hertog Albrecht is de gevechtswerkzaamheid slechts van tijd tot tijd opgeleefd.

Onze vliegers hebben in de laatste 3 dagen 38 vijandelijke vliegtuigen neergeschoten. Luitenant Berthold heeft zijn 29ste overwinning in de lucht behaald. Luitenant Roeth heeft in een vlucht van Diksmuide tot een punt ten Zuiden van Ieperen vijf vijandelijke kabelballons brandend neergeschoten.»

Londen verbloemde nog als volgt:

«Op ons eigen front blijft de infanterie op haar hoede voor een zwaar offensief en intusschen is er meer een oorlog in de lucht dan in het veld gaande, afgescheiden van onophoudelijke actie van de artillerie. In deze nachten van maneschijn komen de Duitsche bombardeereskaders over onze linies om op steden, dorpen en kampen achter onze linies bommen te werpen, daarbij wedijverende met onze nachtvliegers, die dezelfde taak verrichten en dikwijls in groot aantal boven het vijandelijke land werkzaam zijn.»

Maar intusschen vorderden de Duitschers nog. De passage der twee rivieren vertraagde wel het oprukken hunner zware artillerie, maar lichtere batterijen en mijnenwerpers vergezelden de infanterie, die bovendien over 6 mitrailleurs per compagnie beschikte. En versterkingen kwamen steeds aan, zooals de vliegers meldden. In den nacht van 28 op 29 brachten de Duitschers per vrachtauto's nieuwe divisies om de vermoeide af te lossen.

Soissons werd aangevallen door de Brandenburgers.

Den 29e vielen de voorsteden Saint-Waast en Saint-Médard. Sanneurs maakten zich van de bruggen meester en verhinderden de vernieling. 's Middags drongen de Duitschers in de stad. Verwoed werd er in de straten gevochten. De Franschen werden naar den Westelijken zoom gedreven en verdedigden de hoete Pasly ook nog ten N.O. der stad.

Deze viel den 30e om 9 uur 's morgens. Twee dagen nog hechtten de Franschen zich aan de Westelijke stellingen van Soissons. Stan voor stan dan weken ze.

De bevolking was vertrokken en de overwinnaar begon stelselmatig de stad te plunderen. Al de huizen werden leeggemaakt.

In den nacht van 28 op 29 Mei nam von Boehn, Loupeigne. Den 29e tastte hij Fère-en-Tardenois aan. Vliegers daalden laag boven de stad en mitrailleurden ze. Eene Fransche divisie streed er gedurende 16 uur.

In den nacht van 29 op 30 Mei deden twee versche divisies een geweldigen aanval.

De Franschen boden heldhaftig verzet tot 's morgens. Om 7 uur wierpen ze in een tegen-

aanval den vijand zelfs terug. Om 9 u. 30 kwam deze met grooter macht nog en de stad viel dan in zijne handen.

't Was prachtig, droog weer. Maar in de brandende zon lagen duizenden gewonden in vreeselijke smarten. De dorst verhoogde nog het lijden. Overal dwarrelde het stof op.

Den 30e waren 42 Duitsche divisies op weg naar de Marne.

Die naam had een hooge, moreele waarde. Dacht men niet terug aan September 1914, aan Joffre?

En nu weer naar de Marne!

De geallieerde versterkingen kwamen aan, het 21e korps Dégoutte en de 2e Amerikaansche divisie Bundy. Van Fransche zijde meldde men:

«Het offensief van de Duitschers, waarbij zij partij trokken van een verrassing, is buitengewoon snel in zijn werk gegaan en het zou kinderachtig zijn om de daarmee verkregen uitkomsten te betwisten. Maar het oogenblik is nu gekomen, waarop de vijand juist wegens het snelle tempo van zijn opmarsch gedwongen is uit te blazen, terwijl de onophoudelijk aankomende reserves van de geallieerden dezen in staat zullen stellen den stoot te stuiten en het front te stabiliseeren. Men mag dus den toestand met kalme en vertrouwen onder oogen zien.»

En die nieuwe troepen gingen wel in den strijd, maar konden nog geen echten muur vormen, en men moest verder wijken. Men ont-ruimde de bevolking. En wij halen hier den brief van een gereformeerden Franschman aan:

«Ik werd ook aangewezen voor het ontruimingswerk, en 't ging zeer eenvoudig. Terwijl onze troepen heldhaftig strenden, werden eenige officieren en onder-officieren gedetacheerd. Elke onder-officier werd met twee of drie korporaals naar een dorp gestuurd, en wat in normalen tijd een kolonel of batalions-chef is, werd nu de eenvoudige «sous-officier», namelijk «commandant d'armes d'une place». En alles ging opperbest.

We geleidden o. m. 7.000 jonge mannen heen. Zingend trokken ze weg, al offerden ze, met ouders en zusters, hun huis en haard. Ze zouden immers Frankrijk hun sterken arm leenen voor de eindzege, en daarom waren ze, ondanks alle beproevingen, opgewekt en moedig.

Zoo is 't moraal van ons volk, ook van het volk in «le Nord», dat den zwaarsten druk van den oorlog gevoelt. En van den soldaat geldt het: «Plus les boches le font souffrir, plus il a d'ardeur à les combattre. C'est un brasier, que le tisonnier anime, mais n'éteint pas». En ziet, vervolgt de schrijver, nu krijg ik een brief van mijn broer. Hij is in 't zelfde dorp, dat wij twee weken geleden ontruimd hebben, en stuurt me, van onder 't bombardement, woorden van blijmoedigheid, van vurige hoop en vast vertrouwen. 't Verandert al!»

Hij heeft het ook over de Amerikanen, die ter hulpe kwamen op het front.

«Frankrijk», schrijft onze gewonde, «heeft dikwijls voor de vrijheid gestreden. Dat erken-

den de Amerikanen, toen ze hun eerste troepen ontscheepten. « La Fayette... nous voilà ! »

En de Amerikanen zijn uitmuntend uitgerust en komen tot ons met een bewonderenswaardig moraal. Voor 't oogenblik ben ik bij hen gedetacheerd. Ik sta in dienst van een Amerikaansch advokaat. Gisteren sprak ik hem aan, als « advocaat », maar kreeg tot antwoord: « Je suis soldat ».

En als Fransche officieren soms het bevel nemen in Amerikaansche troepen, daar ze natuurlijk meer ondervinding hebben in dezen huidige oorlog, geschiedt dit zonder naijver of botsing: « Tout cela se passe en famille, et le plus naturellement du monde ».

In den strijd zijn de Amerikanen dapper, te stoutmoedig soms. Ons vertrouwen is nooit geschokt geweest, en toch, de komst der Amerikanen heeft het zeer versterkt. « Liever den dood, dan slavernij », was onze leus. Maar we zien de verlossing en de vrijheid gloren. Doch laat ik u nog 't volgende, dat in mijn hart leeft, zeggen: (de Franschman schrijft aan een Belgisch verminkte): « Ik heb Luik bewonderd, voor gij Verdun kendet. Ik heb voor de ontruiming van Amiens, die van Belgische steden gezien. Het martelaarschap van Leuven had voor dat van Reims plaats. De namen « IJzer en Marne » zijn zeer nauw verbonden. Ik wenschte u dit te herinneren, want, hebben wij, Franschen, onzen plicht volbracht, gij, Belgen, hebt ons den weg van eer getoond. »

Op den avond van 30 Mei bereikten de Duitschers de Marne. Hun buit steeg tot 400 kanonnen, hun aantal gevangenen tot 45.000.

In vier dagen tijd was de uitslag van het offensief geweldig. Op den avond van den 31ⁿ Mei stonden de Duitschers op een groot front ten Noorden der rivier, tusschen Château-Thierry en Verneuil.

Te Parijs was de verslagenheid groot. De vijand was weer dicht bij de hoofdstad, en zijn geschut zond de helsche granaten.

Laten we nu de maatregelen van Foch nagaan.

Raymond Recouly schrijft:

« In vier dagen waren de Duitschers dus aan de Marne. Onze groote verbindingslijn uit het Oosten, Parijs-Nancy over Châlons, was afgesneden. Nooit was de vijand zoo dicht bij onze hoofdstad geweest. En wat erger scheen, het Fransche leger, dat tot nu toe onoverwinbaar leek, had een ernstige nederlaag geleden.

De zegepralen van Maart en April waren uitlootend op de Engelschen behaald, en de Fransche divisies hadden den toestand gered.

Sedert Verdun waren de Duitschers er niet in geslaagd ernstig in de Fransche stellingen te dringen. En nu vielen linies, die zeer sterk geacht werden, in een oogwenk.

Gansch de wereld vernam dit nieuws met verbazing en angst.

Het scheen of Frankrijk boog. Moest dit voortgaan, dan was de Deutsche overwinning en de geallieerde nederlaag zeker.

Frankrijk en de geallieerden werden door twee

mannen gered: een groot staatsman en een groot krijgsman: Clemenceau en Foch.

Bij de eerste berichten over den slag, begaf Foch zich naar Chantilly, waar hij een konferentie had met Pétain.

Den volgenden dag liet hij aan Haig weten, dat, wegens het Duitsche offensief, hetwelk al de reserven opeischen zou, een zeker aantal Fransche divisies uit het Noorden zouden kunnen teruggeroepen worden.

Den 30ⁿ vertrok het tiende leger. Belgen en Engelschen werden verzocht hun front te verleggen.

Verscheidene medewerkers van Foch, en niet van de minsten, hebben mij naderhand verklaard, dat zij den toestand toen vrij donker inzagen. Zij hebben mij allen verzekerd, dat Foch echter geen oogenblik zijn vertrouwen verloor. Geen zenuwachtigheid, geen verslagenheid.

Het voornaamste was nu, met zorg en nauwkeurigheid de reserven te gebruiken.

En in deze kritieke dagen zag men hem weer als den bemiddelaar, die evenwicht hield tusschen Haig en Pétain, ten einde aan den laatste zoo veel troepen mogelijk te geven, en den eerste niet te zwaar te berooven.

Op 1 Juni werd te Versailles de eerste zitting van den oppersten krijgsraad gehouden. Foch bracht zijn hoofdkwartier over naar Mouchy-le-Châtel.

Daar de Fransche en Britsche reserven uitgeput raakten, moest men op de komst der Amerikanen aandringen.

Op 2 Juni werd te Versailles een gewichtige zitting van den oppersten oorlogsraad gehouden en een akkoord gesloten tusschen de gekwalificeerde vertegenwoordigers van Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten.

Men kwam overeen, dat 170.000 Amerikanen gedurende de maand Juni naar Frankrijk gevoerd zouden worden, en 140.000 in Juli.

Foch vraagt aan de Amerikaansche regeering de samenstelling van honderd divisies voor den Zomer van 1919. Pershing belooft bovendien in de kalme vakken van het Fransche front eenige Amerikaansche divisies te zenden, die nu in de Britsche zone onderricht werden.

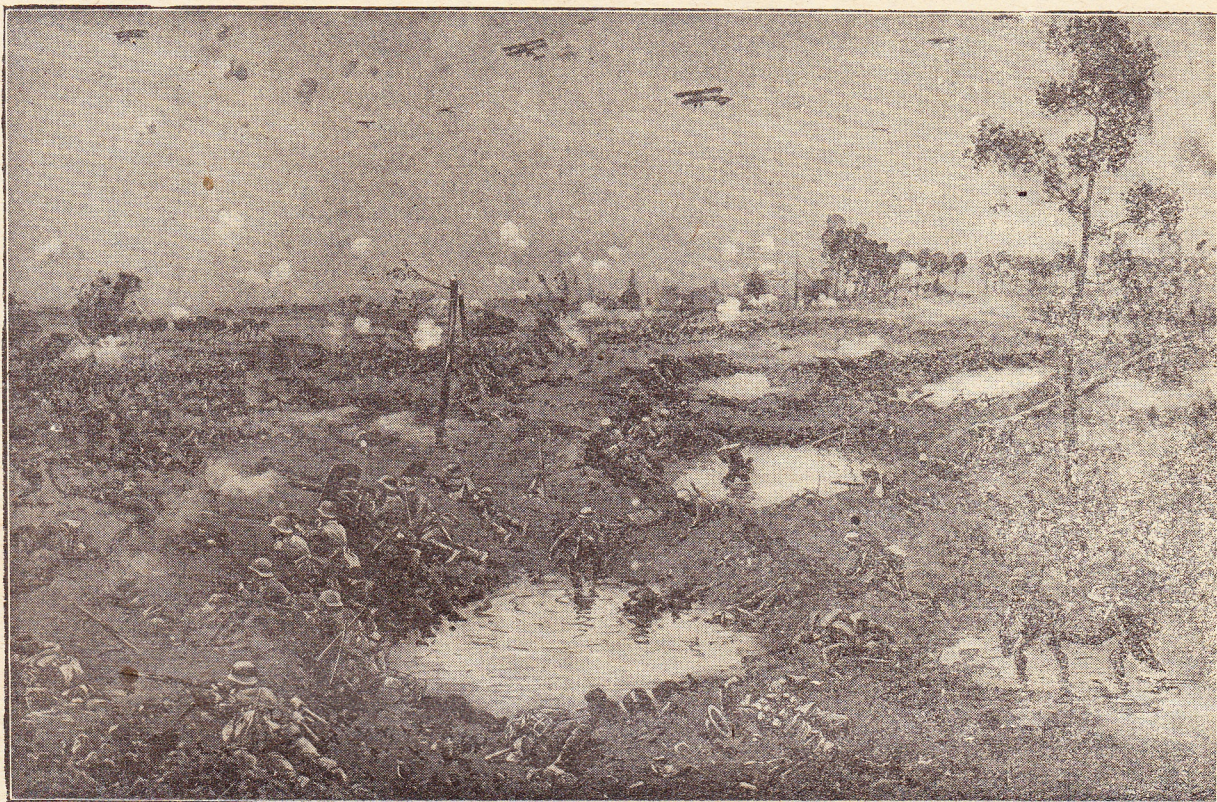
Op 3 Juni meldde Foch aan Haig, dat de ontwikkeling van den slag het totaal der Fransche reserven opsloopte: hij verzocht hem drie infanterie-divisies aan beide zijde der Oise te doen oprukken, die, zoo noodig, zouden ingrijpen.

Reeds den volgenden dag vroeg Pétain zeer dringend om dien steun: hij verzocht de medewerking van Engelsche en Amerikaansche divisies, om in de kalme vakken Fransche divisies af te lossen.

Foch antwoordde hem, dat vijf Amerikaansche divisies op die wijze gebruikt zouden worden en dat drie divisies aan de Oise stonden.

Als de Duitschers krachtiger zouden aanval len, wilde men aan Haig meer hulp vragen.

Den 7ⁿ Juni had weer een krijgsraad te Parijs plaats. Clemenceau, Weygand, Wilson, stafoverste der Engelschen, Haig en Milner (minister

Aanval der Duitschers op de Fransche stellingen.

van oorlog in Engeland), woonden de vergadering bij.

Wilson vroeg toen aan Foch, wat deze zou doen, indien de Duitschers een dubbel offensief begonnen, een op Parijs en een op de kanaalhavens. Wat zou Foch dan voorschrijven?

« Beide punten verdedigen », antwoordde de opperbevelhebber zonder de minste aarzeling.

De Engelschen dachten natuurlijk vooral aan de havens, waar hun basis was, en de Franschen aan Parijs.

Maar Foch scheidde die beide doelpunten van den vijand niet. Hij weigert tusschen de twee te kiezen, want ze moeten samen gered worden.

Dat was de krachtdadigheid van hem, die de aanvoerder van alle legers was: het gold een gemeenschappelijke zaak.

Het was immers een gewichtig oogenblik nu. Viel Parijs, of vielen de havens; dan zou de oorlog verloren zijn. De leiders mochten niet weifelen. Clemenceau en Lloyd George lieten niet toe, dat er in 't minst aan het opperbevel getornd werd.

Dank aan de versterkingen luwt de slag. De Amerikanen verhinderen de Duitschers zich in het Noorden van Château-Thierry te vestigen en werpen een Duitsch bataljon, dat de Marne forceeren wilde, terug.

Op 4 Juni was het offensief ten einde, al meldde men nog plaatselijke gevechten.

Ludendorff berichtte nu, dat men sedert Mei

55.000 gevangenen, 650 kanonnen en 2.000 mitrailleurs genomen had.

Te Parijs was een verdedigings-komitee opgericht. Men werkte weer aan de versterkingen en sprak er van de vrouwen en kinderen uit de stad te voeren. Men was op alle gebeurtenissen voorbereid, ook op de verplaatsing van oorlogsfabrieken.

Clemenceau had op 4 Juni in de Kamer op den ernstigen toestand gewezen. Hij bekende de ontzaglijke verliezen. « Onze effectieven raken uitgeput, maar de Amerikanen komen voor de beslissende taak. Aan de levenden blijft de plicht het prachtig werk der dooden te voltooien. »

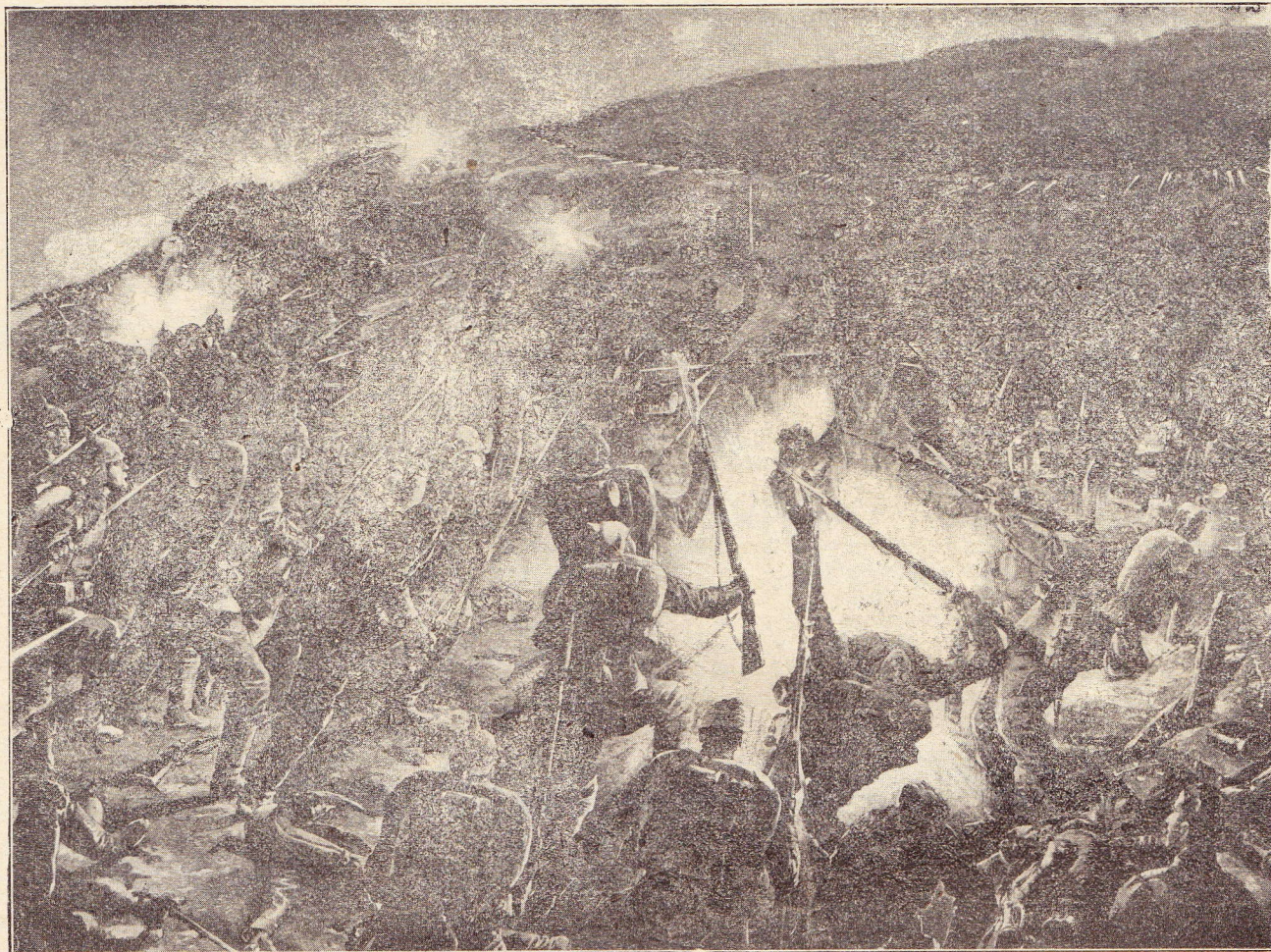
Die rede maakte een diepen indruk.

Men had nu het gevoel, dat het gevaar tijdelijk bezworen was, alhoewel men zich herinnerde dat op 21 Maart, 9 April en dan 27 Mei gevolgd was. En telkens was de vijand gevorderd. Wat zou het nu zijn? En zoo moest men wel aan een weer volgend offensief denken.

En waarlijk, 't was een bloedige Lente, een voorjaar vol allerzwaarste beproevingen.

De Duitschers versterkten het veroverd terrein, van Ieperen tot Soissons. En weer moeten wij er op wijzen, hoe zij nogmaals het volkenrecht schonden. Een dagbladschrijver meldde van de Nederlandsche grens:

« We staan weer voor de uitvoering van een Duitschen aanslag op de rechten en de veiligheid van duizenden Belgische burgers, een aanslag

De bestorming van een heuvel.

verborgen achter het masker van bescherming, wat alles nog hatelijker maakt.

We hebben destijds gemeld, hoe de burgers van de Vlaamsche plaatsen bij het Iepersche front, als Roeselare, Meenen, Komen, Beveren, Hooglede en andere, naar de provincies Antwerpen en Limburg werden gestuurd.

Het werd te gevaarlijk in hun gemeenten. Welnu, alle mannelijke en vrouwelijke uitgewekenen, die in staat zijn te arbeiden en nu al maanden in de omgeving van Antwerpen, Lier, Ghel, enz., verblijven, worden bedreigd met terugvoering naar hun vroeger dorp of stad bij het front, om er te arbeiden, en, zooals we zeiden, zal dat geschieden onder het masker van liefdadigheid.

Eenige weken geleden verscheen in de pers een Wolffbericht over de uitgewekenen der Vlaamsche bevolking achter het front. De Duitschers gaven voor, dat zij die menschen weggevoerd hadden wegens het gevaar van de beschieting der Engelschen. Ze verzwegen natuurlijk, dat ze veel mannen en jongelingen ter plaatse hadden gehouden voor arbeid.

Na den laatsten slag bij Ieperen zijn de Britten

uit den bekenden boog bij Passchendaele en Langemark achteruit getrokken. Nu kunnen de arme bannelingen terugkeeren, beweerden de Duitschers. Door het Engelsch bombardement hebben ze hun meubels verloren; wij zullen hun nieuwe meubels geven, zoo sprak de overweldiger, die uit de fabrieken en werkhuizen alle machinerieën weghaalde en woningen neerhaalde om zich hout, ijzer en ander materiaal toe te eigenen. Bij het verschijnen van dat bericht, wisten we reeds op de manoeuvre, die er achter stak. Wie met de toestanden der bezetting op de hoogte is, wist wel, dat er weer een nieuwe vorm van werkdwang uitgedacht was. Onze voorspelling was niet voorbarig.

In de provincies Antwerpen en Limburg heeft de Deutsche overheid nu aan de uitgeweken burgemeesters en aan komiteeten de lijst gevraagd van de verbannenen uit de West-Vlaamsche plaatsen, Roeselare, Moorslede, Staden, Meenen, Gheluwe, Wervik, Komen, Hooglede, enz. Op die lijst moet aangeduid worden, welke jongens en meisjes, vrouwen en mannen in staat zijn te werken. Uitgeweken burgemeesters hebben reeds een waarschuwing gekregen, dat er een

terugtocht naar Vlaanderen zou plaats hebben.

Ziedaar dus de weerzinwekkende werkelijkheid achter het lief en huichelachtig Wolffbericht verborgen. Menschen, die alles verloren hebben, wier dorpen geheel of gedeeltelijk verwoest werden, menschen, die blijde waren uit de oorlogszone bevrijd te zijn en gelaten het einde van den oorlog verbeidden op Antwerpsche, Limburgsche of Brabantsche dorpen, staan nu aan 't gevaar bloot als werkslaven naar 't front te worden teruggevoerd. Menschen, die bijna drie jaar nacht op nacht in kelders slapen, die familieleden, bureu, stadgenooten als slachtoffers van bommen en granaten zagen vallen, ze zullen onbarmhartig teruggedreven worden naar de hel van 't front, om er tegen alle recht in, den vijand te moeten dienen. Men begrijpt welk een angst er onder die verdrevenen heerscht. Weer zullen gezinnen uiteengerukt worden; sommigen moeten blijven, de anderen gaan, waar de oorlog woedt en dan kunnen de Duitschers, die deze weerloozen in de plaats stellen van eigen soldaten en ze als schild gebruiken, weer melden, dat er Belgen onder 't vuur der geallieerden vallen. We geven hier den noodkreet dier bedreigden weer, nogmaals moet een hevig protest weerklinken ter bescherming van die menschen, overgeleverd aan de Duitsche terreur.

De deportatie begint ook weer elders.

Heden ontmoette ik een vader van zestig jaar, die uit Vlaanderen over den helschen draad was gevlucht, om zijn zonen voor deportatie te behoeden. De jongens hadden een oproepingsbriefje ontvangen. Welnu, de kleinste van de zoons was dertien jaar oud. Weer worden kinderen aan hun ouders ontrukkt om bij het front het werk van Duitsche soldaten te doen.

We hopen, dat de stem dier duizenden bedreigden uit 't afgesloten België gehoord zal worden.»

En uit de streek van Rijsel en Roubaix berichtte men :

« De drie steden hebben duizenden gewonden zien aanvoeren. Alle hospitalen en veel scholen waren daartoe opgeëischt. Nu heeft men plaats gemaakt voor nieuwen aanvoer.

Veel gevangenen, zoowel kleurlingen als blanken, werden in de citadel van Rijsel samengebracht, daar geïdentificeerd en gefotografeerd. Ook in het nabijgelegen Halluin kwamen er aan. Portugeezen o.a. zijn hier ook opgemerkt.

De rekwisitie van orgelpijpen en blokken is in deze steden doorgevoerd, wat de Duitsche bladen ook beweren mogen over het intrekken der bevelen voor die onwettige opeischingen.

Veel huizen, waarvan de bewoners vertrokken zijn, verkeerden nu in zeer bouwvalligen staat. Niet alleen de Duitschers, maar ook burgers hebben, door den nood gedwongen, er het hout van deuren, trappen, zolderingen, enz. uitgehaald voor brandstof.

Meermalen hebben we over de ellende in deze steden gesproken, onlangs nog over het eten van beetwortelgelei en paardenboonen. Men verwacht nu de nieuwe aardappelen. Maar wat zal het deel van de burgerij zijn? Verleden jaar heeft

men slechts voor eenige maaltijden aardappelen gekregen van den geheelen oogst.

De Duitschers, samen met tot den arbeid gedwongen burgers, bewerkten de omliggende velden voor het leger. In den stilstand van het offensief moeten de burgers verder allerlei militairen arbeid verrichten, wegen herstellen nabij het front, zand, grind, hout en ander materiaal aanvoeren, enz. Veel schepen zijn opgevorderd voor het transport en het vervoer van gewonden op de kanalen en de Leie.

Veel troepen worden nu gekoncentreerd bij Kortrijk, Meenen en Rijsel, en ook daar wijzen de teekenen op nieuwen en hevigen strijd.

Talrijke vrouwen en meisjes moeten in de « Kleiderdepots » kleeven der soldaten herstellen, de lazaretten reinigen en dus ook militair werk verrichten. En elk voorjaar heerscht weer de vrees voor deportatie, bij de herinnering aan de vreeselijke dagen van 1915, toen de bekende razzia's plaats hadden.

Even buiten de steden ziet men tegen de lucht de Duitsche kabelballons. Dat is in de richting van het front, waar de dorpen ontruimd en vernield zijn, en het vreeselijk drama zich afspeelt. Maar het is verboden de stad te verlaten en zelfs mag men niet met de soldaten niet over den oorlog spreken. « Pas op voor de spionnen », is ook hier het strenge wachtwoord.

Het geweldig kanongebulder, dat de steden doet daveren, de aanvoer van gewonden, is zelfs zoo dicht bij het front voor de bewoners het eenige teeken van den strijd. De gevangenen zitten vol burgers, meest voor achterhouding van gerekwierde voorwerpen, smokkelarij van levensmiddelen en weigering tot werken. Maar in het laatste geval verbaant men meestal de gestraften naar een kamp bij het front. »

Zoo ging het achter het Duitsche front. En overall stelde men burgers aan den arbeid en men voerde er zelfs aan, die eerst gevangen waren in Duitschland.

Duitschland trad nog driester op, nu het meende weer de overhand te hebben.

II.

TER ZEE.

De strijd tegen de duikboten. — Torpedeeringen. — De Lloyd Royal Belge. — De Relief-vaart.

Ja, het jaar 1918 was reeds rijk aan gebeurtenissen; we hebben tot nu toe uitsluitend de feiten te land en in de lucht beschouwd.

Ook op zee echter was de strijd onbarmhartig. Trouwens, op dit gebied beschreven we de blokkade van Zeebrugge en Oostende.

Geruimen tijd werd hierover nog een papieren oorlog gevoerd tusschen Engeland en Duitschland; het laatste beweerde, dat de raid geheel mislukt was.

Zoo had, na den Mei-raid op Oostende, het Duitsch officieel bericht gemeld :

Een Engelsche veldpost in de nabijheid van het front.

«Engelsche zeestrijdkrachten deden vanmorgen om 3 uur, na een hevige beschieting, een nieuwe poging om de haven van Oostende te versperren. Eenige vijandelijke schepen wilden, onder bescherming van een kunstmatigen nevel, de haven binnendringen, doch werden daarin belemmerd door 't goedgerichte vuur onzer kustbatterijen. Een oude kruiser ligt in elkaar geschoten buiten de vaargeul, zoodat de ingang van de haven vrij is.

Wij vonden nog dooden aan boord van het gestrande schip. Twee overlevenden waren over boord gesprongen en werden gevangen genomen.

Volgens de tot heden ingekomen berichten, werden minstens twee vijandelijke motorbooten in den grond geboord, en een monitor ernstig beschadigd.

De versperringspoging is volkomen mislukt, zoodat de vijand schepen en menschenlevens zonder sukses heeft opgeofferd. »

Het was de waarheid niet. Maar voor de duikboot-kampagne zelf, die het volk moreel steunen moest, diende de oorlogspartij in het Duitse rijk wel aldus te spreken. De onderzeeërs zouden immers den oorlog winnen!

De Engelsche regeering was oprechter en liet het volgende weten:

«Van onwraakbaar gezaghebbende zijde wordt vastgesteld, dat de «Vindictive» in de smalle uitvaargeul van de haven van Oostende ligt,

onder een hoek van 30 graden (met de as van de geul). Het is duidelijk, dat een schip van zoowat 90 meter lengte en dat onder zoo'n hoek ligt, het kanaal van 97 meter breed niet volledig afsluit; maar toch is een zeer nuttig resultaat verkregen. Er is een gedeeltelijke afsluiting van zeer ernstigen aard teweeggebracht; en onder inwerking van de getij-werking en het spoedig aanslibben aan die kust, zal de belemmering zekerlijk nog toenemen. Er wordt niet beweerd, dat de aan den grond gezette kruiser het uitvaren van duikbooten zal beletten of ten volle die van torpedojagers; maar het zal die beide toch geducht bemoeilijken. En — wat van zeer groot belang is — de lichte marine-strijdkrachten van de Duitschers zullen, wanneer zij door onze zeestrijdkrachten worden achternagezet, niet meer, — zooals tot dusver het geval was — met volle kracht de haven kunnen binnenstoomen.

Wat Zeebrugge betreft, is de regeering voldaan, dat de Deutsche praatjes over een onbelemmerde vaart van en naar deze duikboot-basis onjuist zijn. Fotografische opnemingen bewijzen, dat de verklaringen der Duitschers volstrekt onwaar zijn.

Ten aanzien van Oostende zullen, naar schatting, ten minste drie of vier weken moeten verloop voor het kanaal kan worden vrijgemaakt.

De haven van Zeebrugge slijt snel aan, niet-tegenstaande er een baggermachine werkt. De tweede machine, die voorheen voortdurend werd

Fransche troepen hernemen een door de Duitschers verwoest dorp in Noord-Frankrijk.

gebruikt, is bij de operatie tot zinken gebracht. De ligging van de gezonken kruisers is van dien aard, dat een poging, om ze op te blazen, groot gevaar zou opleveren voor de havenmuren. »

Neen, Zeebrugge en Oostende waren niet geheel gesloten, maar zeer belemmerd.

't Was nu vooral de taak der vliegers de Duitschers daar geweldig te hinderen. We kunnen niet in bijzonderheden treden over de steeds herhaalde aanvallen. Een denkbeeld daarvan geeft een korrespondent, die uit Vlissingen meldde :

« Voor 't eerst, sedert acht en veertig uur, heerscht er wat rust boven het Belgisch kustgebied, en ze doet vreemd aan.

Zaterdag, Zondag, Maandag, tot laat in den avond, stonden aan de grens of op den boulevard, te Vlissingen, honderden menschen naar het geweldig vuurwerk boven Vlaanderen te kijken.

Er moet te Zeebrugge wel niets meer recht staan, hoort men dan voortdurend zeggen, als zware slagen zelfs Vlissingen op zijn grondvesten doen daveren, als de ramen van Zeeuwsch-Vlaamsche hoeven vervaarlijk rinkelen en de gloed der zoeklichten tot over Sluis en Retranchement glijdt. Alsof een paar gebouwen Zeebrugge's gewicht uitmaken ! Het Palace-Hotel, het loodsgebouw, het postkantoor en eenige vil-

la's, ze waren al heel onschuldig, daar op dat eenzaam puntje der kust.

Het is 't duikbootnest, dat de Engelschen zonder ophouden bestoken ; 't beruchte hol, waaruit onderzeeërs geruischloos slipten, de zee op, om, als 't kon, oorlogsbodems, maar vooral koopvaarders, te vernielen en menigen weerloozen scheepsgezel het leven te benemen.

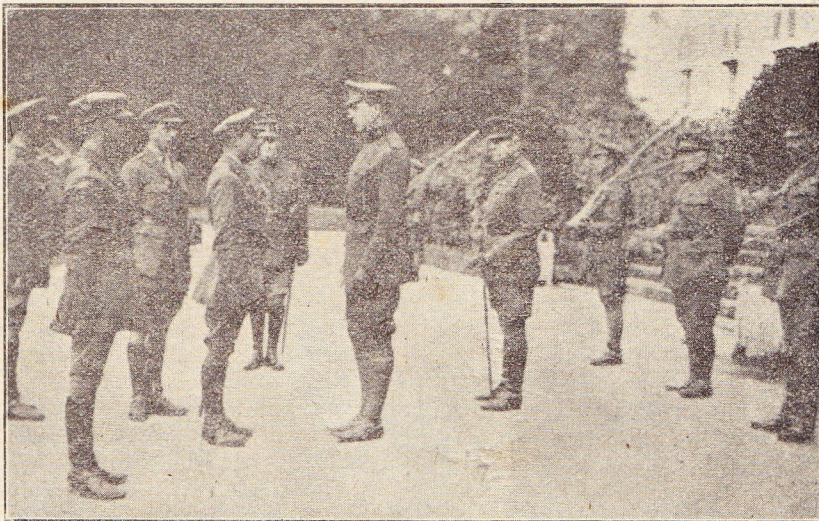
Het duikbootnest en alles wat er mede in verband staat, dus de depôts langs het kanaal en de werkplaatsen aan de dokken van Brugge.

En daarom zien we 's avonds hoe de vonkenregen en 't lichtspel zich steeds verplaatsen en met vuur 't gebied teekenen van Zeebrugge, langs Lisseweghe en Dudzele naar Brugge zelf.

« We hebben strenge bevelen uiterst voorzichtig te zijn met de stad », zeiden me onlangs Britsche vliegers, die tweemaal per dag dit gebied bezochten. Een was reeds een jaar boven het fel-bestookte punt in dienst. « We moeten natuurlijk de Belgische bevolking ontzien. »

En zoo ging het nu den ganschen Zomer door. 't Waren tragische nachten voor de Brugelingen. Dikwijls hadden er drama's plaats.

Brugge was in waarheid eene bevolkte stad achter het front, we zouden kunnen zeggen het zoo gevaarlijk « zeefront ». Onze Koning was hierom ook zeer bekommerd. Men vernam het

Koning Albert en maarschalk Douglas Haig, de eerewacht in oogenschouw nemend.

trouwens wel te Le Havre en in De Panne, dat onder de bommen van den bondgenoot menige Belg het leven liet....

De taak der vliegers was een delikate. Niet ieder gevoelde dit. Er vielen zelfs bommen ver in het land, eens in den Zomer van 1918 te Halle.

Daar vielen tien bommen, bedoeld voor het station, maar hun uitwerking was gruwelijk.

Een bom trof de woning van E. de Smet-Van Lier. Het huis stortte in. Buren snelden toe. De ouders de Smet verloren bij deze ramp hun vijf kinderen: twee dochters en drie zonen. Een zoon lag dood op straat. Een tweede werd nog levend van onder het puin gehaald, maar stierf kort daarna. De ouders en een logée ontsnapten ongedeerd, ofschoon het reddingswerk zeer moeilijk was.

Veel huizen werden gehavend. Het was voor het anders zoo rustig stadje een nacht vol ontzetting.

Over het binnenland in 1918 spreken wij nader.

Zoo'n aanval, daar ten Zuiden van Brussel, was een uitzondering.

Te Oostende en Brugge moest men schier elken nacht beducht zijn voor den dood, loerend uit de lucht.

We zeiden, dat ook de Koning daarom bekommerd was. Bovenbedoelde korrespondent te Vlissingen sprak met op Walcheren gelande Britsche vliegers, en meldde daarover:

« We spraken een wijle over de Vlaamsche kust. Veel nieuws is er hierover, na vroegere interviews, niet. Nog altijd versperren de bekende schepen Zeebrugge en de luchtactie heeft nu vooral op Brugge's dokken en werven plaats, waar Duitschers voor hun marineschepen ook het bedrijvigst zijn. Dat is een moeilijke taak, zeiden de vliegeniers, omdat de Duitschers hun werkplaatsen en een duikbootbasis hebben vlak bij een bewoonde stad, en wij kunnen er bijvoe-

gen te moeilijker nog, omdat de Duitschers zich niet alleen door een schild van burgers dekken, doch ook burgers bij hun militaire punten tot arbeid dwingen.

Koning Albert heeft onlangs nog op dat gevaar voor zijne onderdanen gewezen, en ter vermindering van alle misrekeningen en vergissingen zijn aan de vliegeniers de strenge bevelen, om met de meeste voorzichtigheid te werk te gaan, herhaald. Zoo'n toestand heerscht ook bij het bekende vliegerpunt Ghistel, tusschen Oostende en Thorhout, waar de Duitschers bij een bewoond dorp, in hetwelk ze de burgers houden, kampen en depôts aangelegd hebben. De vliegeniers gedenken de burgers, die onder dat vreeselijk bombardement in de kelders schuilen, en ontzien zooveel ze kunnen de bewoonde punten. »

Die gevechten in de lucht werden met verwoedheid gevoerd. Volstaan we met een beschrijving naar een bericht van genoemden korrespondent.:

« Pas is na den storm het weer rustig geworden of daar zijn ze opnieuw boven de Vlaamsche kust, de Britsche aviateurs, die rusteloos den strijd tegen de duikbootbasis voortzetten. We zagen een raid dezen voormiddag. Omstreeks vijf uur had een nieuwe aanval plaats. Eensklaps hoorden we van op den zeedijk te Vlissingen hevig mitrailleurvuur heel dicht bij, en we begrepen dat er in de omgeving in de lucht gestreden werd. Wat later streek een vliegtuig over de duinen en keerste in Noordelijke richting boven Walcheren.

Een Engelsch toestel daalde op het Breezand achter Oost-Kapelle. Plotseling wendde het en kwam op den kop terecht, met de wielen in de lucht. Twee aviateurs klauterden er uit en bleken ongedeerd. De machine was door kogels en granaatscherven in de tank getroffen en verder vreeselijk door kogels gehavend.

Wij hadden een onderhoud met beide vliegers,

De Koning en generaal Horne.

luitenant James Greewer Munro, een Zuid-Afrikaner, en tweede-luitenant Tom Wilson Brodie, een Schot.

Ongeveer om drie uur waren ze ergens in Noord-Frankrijk opgestegen, met vier bommen, die ze op de dokken van Brugge zouden werpen. Kort bij Brugge werden de aviateurs omsingeld en aangevallen door vijf Duitsche toestellen en een hevig gevecht ontwikkelde zich op twaalfduizend voet hoogte. Munro, de Zuid-Afrikaner, was de loods en Brodie waarnemer. De eerste moest behendig manoeuvreren om aan den kogelregen der machinegeweren te ontkomen, terwijl de laatste terugvuurde. Deze strijd duurde twintig minuten. Munro toonde ons de sporen van twee kogels, waarvan er één langs zijn linker laars schoof en een lap van het schoeisel medenam, en de tweede aan de knie in de laars drong en er bij den enkel weer uitkwam, zonder het been te wonden. Kogels doorzeefden de machine en schoten de tank lek. Het toestel werd in korten tijd een wrak en Munro begreep, dat er geen ontsnapping mogelijk was, tenzij op Nederlandsch gebied. Hij koerste dus daarheen.

Als men op Nederlandschen bodem landen kon, was men immers beter af; dan werd men geïnterneerd en verpleegd.

Toen de Britten voorbij de Nederlandsche grens gevlogen waren, werden ze nog door twee Duitschers achtervolgd, die heftig bleven doorvuren en de jacht aldus eenigen tijd volhielden.

Eindelijk bleven de Duitschers achter en stuurde Munro naar de Walchersche kust. De machine trok nog over het eiland en daalde op het strand van Breezand. Bij de landing gaf Munro blijk van groote behendigheid. Hij bemerkte, dat er te weinig plaats was, om het toestel te laten uitrollen en er een hevige schok tegen het duin zou volgen, die de inzittenden wonden kon. Daarom wentelde hij voorzichtig de aëroplaan, zoodat deze op het bovenvlak neerkwam en stil lag.

't Gebeurde, dat er drie geallieerden op een

dag een noodlanding in Nederland deden, een bewijs dus van den heftigen strijd.

Zoo was de raid van April op Zeebrugge doelmatiger. Voor eerst belemmerde men door de bommen het verkeer; dan beschadigde men de basis, de hangars, de werken, de marineschepen; en ten derde belette men door de voortdurende raids, de eene na de andere, den arbeid, want de Duitschers en burgers moesten uren in de onderstanden doorbrengen.

Dit voor onze kust.

* * *

Toch werden er nog veel schepen getorpedeerd.

Op 1 Juni ging de Amerikaansche transatlantiek «Lincoln» (van de vroegere Hamburg-Amerika) verloren, op terugreis naar Amerika. De troepen waren dus gerand. Het was een vaartuig van 18.000 ton.

Omstreeks dien tijd bezaten de Vereenigde Staten in de Europeesche wateren reeds 150 oorlogsschepen met 35.000 zeelieden. Te Seattle kwam op 2 Juni uit San Francisco het eerste vaartuig in gewapend beton aan, de «Farr», van 3950 ton.

In de maand Mei bouwde men op de Amerikaansche werven 250.000 ton.

Op 4 Juni werden op de Amerikaansche kust acht kleine bodems vernield.

Den 5ⁿ verloren de Engelschen een hulpkruiser; 7 man kwamen om.

Duitsche onderzeeërs zaaiden mijnen nabij de kusten der Vereenigde Staten.

Dienzelfden 5ⁿ Juni torpedeerden de Duitschers de Nederlandsche boot «Koningin Regentes».

Deze daad verwekte hevige opschudding wegens de volgende omstandigheden.

Er waren onderhandelingen begonnen tussen Engeland en Duitschland, om over Rotterdam veel verminkte soldaten uit te wisselen en aldus eenige leniging te brengen in de ellende. Men was echter reeds met het vervoer begonnen.

Een Britsche afvaardiging vertrok naar het vasteland, om met een Duitsche het verdrag op te stellen, teneinde den dienst uit te breiden.

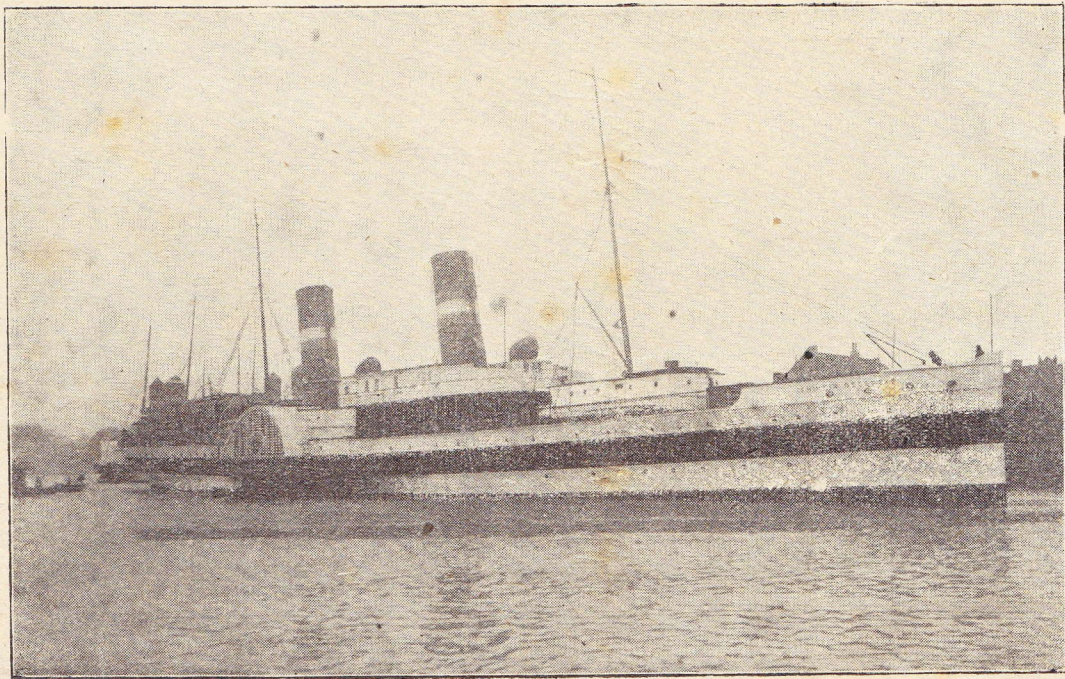
De Engelschen reisden met de «Sindoro»; voor hen voer de «Koningin Regentes» met gewonden en nu begon Duitschland de beslissende onderhandelingen door dit vaartuig te torpedeeren!

Geen wonder, dat zulk een aanval op een hospitaalschip en in die omstandigheden geweldige beroering verwekte.

De «Telegraaf» verhaalde de volgende bijzonderheden over het gebeurde. (Men meende eerst nog, dat een mijn het ongeluk veroorzaakt had, maar vernam weldra de waarheid).

«De Rijkstelegrafist, dienstdoend markonist, Tegelaar, bevond zich tijdens het ongeval met den eersten officier, den Engelschen loods en den tweeden en vierden machinist in de messroom.

«Juist was er gewaarschuwd om te eten», vertelde hij, «toen men den klap van de ontploffing hoorde. Alles lag in eens boven op ons. Zeker ben ik even weg geweest, want ineens voelde ik het water in de messroom loopen. Het licht was

De « Koningin Regentes » van de Maatschappij « Zeeland », belast met het vervoer van gewonde krijgsgevangenen, welke door de Duitschers getorpedeerd werd.

als door een tooverslag gedooft, maar we zagen licht van voren en daar zijn we op afgekropen.

Aan alle kanten hoorde ik kermen. Ik zelf had een grooten winkelhaak aan mijn hoofd en een kneuzing aan de teenen. Zien kon men elkaar niet, maar toch merkte ik, dat de Engelsche loods voor me uit kroop. We gingen allen door het gat in den wand en kwamen zoo aan dek, alles liep vol water en plotseling ging het schip met ons onder. Gelukkig kreeg ik hier het groote tonnenvlot in de gaten en daar ben ik toen bovenop geklommen. Voor mij was het gevaar voorbij.

Uit de verte hoorde ik toen roepen: « Help, help! »

En daar zie ik een hoofd tusschen het wrakhout op zee uitsteken. Dichtbij gekomen, zag ik, dat het de Engelsche loods was, dien ik te hulp kon komen. Ook vier anderen pikten wij op, toen de tweede stuurman ons in zijn boot nam.

Een boot van de « Sindoro » bracht ons naar het schip. De gewonden werden naar de « Sindoro » gebracht, waar wij allen direkt goed geholpen zijn. »

De derde machinist, W. van den Hoek, deelde ons mede, hoe 't tijdens de ramp in de machinekamer toeging. Hij had juist de wacht, toen de ontploffing plaats greep. « Ik werd », zoo verklaarde hij, « eerst tegen den zolder geworpen en viel toen weer tegen den grond. Mijn eerste indruk was, dat er in de machinekamer iets sprong. Zoodra ik den eersten stoom zag, verkeerde ik in twijfel, wat te doen. Ik trok aan de smoorklep, maar kon die niet dicht krijgen. Achter mij bezweek het waterdichte schot en de dynamo viel om, zoodat alles plots pikdonker werd. Terwijl ik wegvluchtte, sprong de hoofd-

stoomgeleiding en de machine stopte uit zichzelf. Toen brak de hoofdstoomleiding nog eens op een andere plaats. Twee stokers, die op de plaat waren, en twee olie-mannen, die zich in het logies vóór bevonden, konden niet meer gered worden. Ik kon twee stokers niet meer meenemen, en terwijl wij naar boven holden, tastende in het donker, rolde van alles naar ons toe: viktualiën en borden en scheepsgerei.

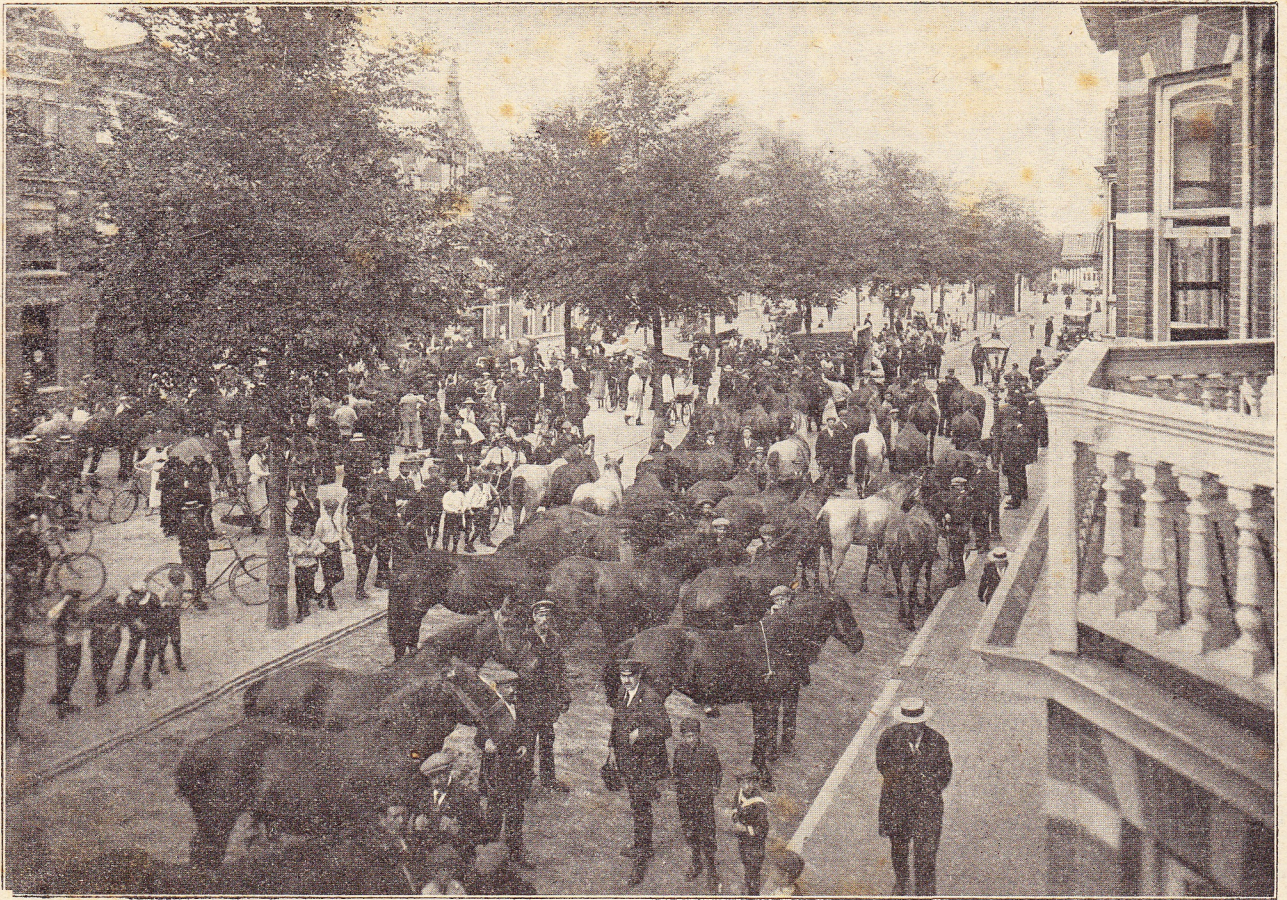
Toen wij aan dek kwamen, helde het vaartuig zeker al 50 graden. Ik zeide de stokers te water te springen, doch zij durfden niet. Ik wierp Arnous te water, en daaraan dankt hij zijn redding. Wisselierlee klampte zich krampachtig aan het schip vast. Ik kon hem niet meer bereiken, en hij verdween met de « Regentes » in de diepte.

Hangende aan de davids, kon ik nog net bijtijds in een boot springen en behulpzaam zijn om Arnous op te pikken. »

Daar, in de ziekenzaal, doen ze elkaar de verhalen van hun redding, maar hoe dankbaar we zijn voor de redding, we vragen ons toch af, waarom die mannen dat letsel werd toegebracht, en we denken aan den roekeloozen sluipmoordenaar, die hen getroffen heeft.

Boven aan dek verzamelden zich de Duitsche officieren, die met de « Sindoro » meegekomen waren, om hier als onze gasten geïnterneerd te worden.

We spraken ook den uitkijk Wareman, die verklaarde, dat hij duidelijk een bellenhaan heeft waargenomen, en wel aan bakboordzijde, in schuine richting op het schip. De bakboordschuitlandpoorten werden geraakt, en direkt daarop volgde de ontploffing.

Het opvorderen en keuren van paarden voor het Duitsche leger.

Kwartiermeester De Klerk heeft bovendien een fluitend geluid gehoord. Evenals de scheepstimmerman Cornelis Baan, verklaarde de heer De Klerk positief, dat de ontploffing door een torpedo is veroorzaakt. Daar hij vroeger bij de marine diende en hij ook in Engeland vaak oefeningen met torpedo's meemaakte, heeft zijn verklaring de grootste waarde.

De stoker Leydekker stond bij den uitkijk Wareman en zag plm. 50 meter van het schip, over een breedte van ruim een meter, een bellenbaan aankomen op de « Regentes ». Zoodra deze het schip raakte, had de ontploffing plaats.

Al deze verklaringen zijn eveneens afgelegd voor de marine-autoriteiten.

Alle getuigen verklaren zonder eenige aarzeling, dat de « Koningin Regentes » is getorpedeerd.

De voorzitter der delegatie, die op de « Sindoro » was, Sir George Cave, deelde ons mede, dat men te 1 uur juist aan de lunch was, toen men de ontploffing hoorde. Alle leden der delegatie zijn onmiddellijk naar boven gegaan. Het tooneel dat zich voordeed was ontzettend om aan te zien. Men zag menschen worstelen met de golven, anderen rondrijven op wrakstukken, terwijl de « Koningin Regentes » zinkende was. Iedereen was ten eerste onder den indruk.

Sir George Cave wenschte te verklaren, dat de Engelschen de flinke houding der Hollanders ten eerste hebben gewaardeerd. Alles wat kon geschieden is gedaan, en goed gedaan. Zij betreuren van harte het verlies aan menschenlevens en het lijden der gewonden. »

De « Sindoro » gaf bij de ramp het noodsein S. O. S. Een half uur later verscheen op dat hulpgeroep een Engelsch watervliegtuig boven de plaats van het onheil.

Natuurlijk is al het mogelijke gedaan, om de plaats goed af te zoeken. De « Sindoro » en de « Zeeland » zetten sloepen uit, die door 't wrakhout voeren.

« Dat wrakhout was iets ontzaglijks en gaf ons een beeld van den geweldigen slag », vertelde me een officier, die met anderen de opzoeken bestuurd. Stukken verschaning, dekdeelen, meubels, bedden, enz., 't vormde een uitgestrekte, dichte massa. Scherven van borden en schalen, die juist in de messroom opgediend werden, lagen ver weg op de vlotten. Elk plaatsje werd afgezocht.

Men zag een slip van een kleedingstuk boven water, greep het en haalde den stoker Goedhart boven. Het gelukte nog zijn levensgeesten op te wekken. De Engelsche loods Sutherland, hier bij de Hollandsche loodsen goed bekend, werd